

LUTHERSK KIRKETIDENDE

TEMANUMMER OM SKAM

Fy, skam deg / Når tilgivelsen ikke «virker» /
Och det är som det skall? / Liturgikk – Dyna-
mikk – Retorikk / Fra bokfronten / Fra bispe-
dømmerådene og Kirkedepartementet

SØNDAGSTEKSTEN

16. søndag etter pinse – Birger Fossum

17. søndag etter pinse – Kurt Hjemdal

Dersom en forsøker å vekke syndserkjen-
nelse ved å fortelle skamfulle mennesker
om deres synd, øker skamfølelsen, men
ikke opplevelsen av Guds rause og tilgivende
nåde og ens egen verdi som menneske.

Fy, skam deg!

I min barndom var dette uttrykket en del av
barnoppdragelsen, også en del av den moral-
ske oppdragelse som jeg møtte i kirke og
skole. I dag brukes det ikke så ofte slik, som en
måte å få lydige barn på. Vi skal antakelig være
glad for det. Som moral-oppdragelse kan
skambelegging være nokså odeleggende. Men

det er liten tvil om at mennesker i dag også
skammer seg. De skammer seg kanskje på en
annen måte og for andre ting enn det vi gjor-
de for. Skammen er ikke så mye en del av
moral-oppdragelsen. Den er flyttet innover og
berorer identiteten på en annen måte enn tid-
ligere.

Dette sier både Anne Marit Riste og Gunnar Fagerli noe om i sine artikler. Vi har i dette nummeret av Luthersk Kirketidene valgt å fokusere spesielt på begrepet skam. Anne Marit Riste, som også har skrevet en hovedoppgave om temaet, setter fokus på skammen sett i lys av identitet og selvbilde. Gunnar Fagerli skriver om forholdet mellom skam og skyld. Han drøfter hva vi trenger å legge vekt på i forkynnelsen om vi skal ta hensyn til at mange av tilhørerne sitter med betydelig skamfølelse og lytter med andre ører enn om de hadde sittet med skyld og skyldfølelse for handlinger som de har gjort. I tillegg til disse artiklene har vi også en omtale av noen pastoral-teologiske bøker om emnet.

Nå er det blitt moderne å skrive og snakke om skam. Så moderne at noen spør hvor det er blitt av skylden. Har pendelen svingt, slik at mens vi før hadde oppmerksomhet på skylden og var tause om skammen, så er det nå skammen som er i fokus og skylden som blir underfokuseret?

Det hører med til god kristen antropologi å hevde at vi som mennesker står med ansvar i møte med Gud, vårt medmenneske og oss selv. Det hører med til vårt menneskeverd å bli stilt til ansvar for det livet vi lever. Dermed pådrar vi oss også skyld. Slik sett vil aldri syndsbejknelsen bli uaktuell. Oppgjør og tilgivelse er sentrale begreper i den kristne tro og forkynnelse og vil alltid være det.

Saken er samtidig at i skammens kontekst, som Gunnar Fagerli uttrykker det, så trengs andre perspektiver både på det teologiske materialet og den praktiske forkynnelsen. Når mange forkynner i dag, så nevnes også skammen. Det spør om vi ikke likevel mangler kunnskap om skammen og skammens uttrykk og derfor formulerer oss upresist både i forkynnelse og sjelesorg. «Skyld og skam» brukes nærmest som synonymmer. Da er det ikke sikkert vi er kommet så mye lenger, at vi har tatt skammens konsekvenser for antropologi og teologi på alvor, selv om vi snakker mer om det. Mange strever med skammen uten å være klar over det. Forkynnelsen fokuserer på skyld og ansvar. En kjenner seg som en synder, og prøver mer og mer, men uten å finne fram til frigjørende glede over å høre Kristus til.

Skammen knytter seg til opplevelsen av verdi. Den gode skammen trenger vi for å opprettholde gode grenser mellom oss. Men den usunne skammen gir en ubestemmelig opplevelse av ikke å strekke til som menneske. Det handler om vår identitet, slik som Anne Marit Riste skriver. Skamfølelsen, som ofte er ubevisst, vil opptre automatisk og influere på selvfølelsen. Men dersom skammen i stor grad er ubevisst, både hos den som forkynner og hos den som hører, så har en forkynnelse som retter seg mot skylden, truffet den ubevisste skamfølelsen og fått influere på selvbildet. Slik har den forsterket opplevelsen av manglende verdi som menneske, men ikke ført til sunt oppgjør, til tilgivelse og frigjøring. For dersom en forsøker å vekke syndserkjennelse ved å fortelle skamfulle mennesker om deres synd, øker skamfølelsen, men ikke opplevelsen av Guds rause og tilgivende nåde og ens egen verdi som menneske.

Derfor trenger vi pastoral-teologisk litteratur om dette tema også på norsk. Men vi trenger også hjelp av systematikere og bibel-teologer. Her ligger en utfordring som jeg håper noen vil ta, både ved fakultetene våre og blant dem som har lyst til å sette seg ned og studere og skrive ute blant praktikere.

Lykke til med lesingen av dette nummeret. Vi håper det kan gi innsikt og nye impulser. Berit Okkenhaug

BERIT OKKENHAUG
berit.okkenhaug@sjelesorg.no

Når tilgivelsen ikke «virker»

AV GUNNAR FAGERLI

Når tilgivelsen ikke «virker» ja, da handler det ofte mer om skam enn om skyld i et menneskes liv. I vår kirkelige sammenheng har det vært mye snakk om skyld og tilgivelse. Skammen har ofte vært rubrisert som et underpunkt under skylden, eller helt utelatt. Men rundt skammen spinnes sin egen dynamikk, som er annerledes enn den dynamikken som spinnes rundt skylden. Som forkynnere og sjelsesørgere trenger vi å trå både varsomt og vist i dette landskapet. Vi må forsøke å både holde disse to sterke kreftene i menneskelivet sammen, og samtidig kunne skjelne mellom dem. Klarer vi ikke det, kan vi legge stein til byrden for mennesker som allerede bærer tungt. Og for noen av dem vil friheten i evangeliet kunne forbli ukjent.

Nødvendig skam og ødeleggende skam

De siste 15–20 årene har både pastoralteologer, psykologer og samfunnsforskere interessert seg mer og mer for skam i vår vestlige verden. Det beskrives vesentlige endringer i hva som får oss til å skamme oss, og årsakene og sammenhengene knyttet til skam blir tydeligere.

Filosofen Knut Inge Riksen har tatt til orde for en rehabilitering av skammen som siviliserende kraft i og blant mennesker. Han fokuserer på den gode skammen, som er nødvendig for sosialt fellesskap og menneskelige møter. Den gode skammen er det nødvendige «grensepolitiet» som får oss til å ivareta både den andres og vår egen selvspekt og verdighet når vi møter hverandre. Denne skammen har de aller fleste erfaring med; i det minste

gjennom å ha møtt mennesker som «ikke eier skam i livet». Det er svært ubehagelig når den gode skammen ikke er der og regulerer fellesskapet. Denne skammen er i sin gode form kultiverende, oppdragende, fellesskapskappende og livgivende. Den er nært knyttet til fellesskapets moralkodekser. Derfor vil hva som er skamfullt kunne variere mye fra kultur til kultur; fra familie til familie, i ulike sosiale lag, fra landsdel til landsdel og videre utover.

Men skammen kan også ta overhånd, binde, rive ned og ødelegge. Det kalles ofte for «uverdighetsskam» eller den «nådeløse skammen». Denne skammen vokser fram fra opplevelser i livet hvor vi enten ikke har blitt møtt slik vi trengte, ofte i barndommen, eller i møte med andre mennesker hvor de gode grensene ikke har blitt respektert. Den nådeløse skammen tar bolig i sjelen og ødelegger verdighet, integritet og fellesskapet, som skammen opprinnelig var gitt oss for å beskytte. Det er den nådeløse skammen resten av artikkelen ønsker å si noe om.

Skyld eller skam?

Mens skylden vil fortelle oss at «jeg har gjort noe galt, vil skammen si: Det er noe galt med meg. Skylden vil som regel ha en impuls utover i seg; til å rette opp, ordne opp, ta ansvar for det en har gjort, slik at det som er gått i stykker kan heles på best mulig måte. Skammens impuls er derimot å skjule seg, komme seg lengst mulig bort, for ingen vil ha med meg å gjøre. Det etterlengtede «hullet i bakken» er velkjent. Men den nådeløse skammen kan også oppleves slik at bare den ultimate tilbaketrekning, selvmordet, står tilbake

som mulighet. Trolig er skammen svært tung i vektskåla i det mørket som mange selvmordstruede vandrer i.

Men skammen har også en sterk smertefull lengsel etter fellesskap i seg, samtidig som en kjenner det intense behovet for å skjule seg. Det er lengselen etter det gode fellesskap som nettopp er nødvendig for alt menneskelig liv. Mens skylden vil kunne holde fast at det jeg gjorde var galt, men ellers er jeg et ok menneske, vil skammen gi en totalopplevelse av å være mindreverdige, urene, skitten, utenfor, etc. Fordi skylden henger sammen med noe jeg gjør, kan den gjøres opp (f. eks. skriftemålet). Skammen henger sammen med opplevelsen av hvem jeg er, og trenger dermed å møtes på en annen måte enn skylden, hvor hele jeg blir tatt imot. Sagt på en annen måte: Både skylden og den nådeløse skammen handler om ulike måter som livet kan gå i stykker på, og de har også ulike «løsninger».

Skam – det ødelagte fellesskap

Det er interessant å merke seg at Dietrich Bonhoeffer mener skammen har sitt utspring i Edens have. Han tolker syndefallberetningen i Gen 3 som det at mennesket bare ser seg selv, og ikke Gud. Fellesskapet med Gud og andre mennesker blir borte, og mennesket opplever seg naken fordi det fellesskapet det kunne finne ly i, ikke lenger er der. Fra dette punktet kommer skammen. Skam er dypest sett å mangle noe, mangle fellesskapet med andre og med Gud. «*Shame is our ineffaceable recollection of our estrangement from the origin; it is grief for this estrangement, and the powerless longing to return to unity with the origin; shame is more original than remorse*» (Boenhoeffers sitert i Augsburgen 1985). Fellesskapet med Gud kan bare gjenopprettes, dersom mennesket holder ut den største og siste skammen, nemlig å vedstå seg denne skammen overfor Gud. Da gjenoprettes fellesskapet både med Gud og mennesker ved at Gud forbarmer seg over menneskene. Bonhoeffers forståelse av skam bringer inn et dyp ontologisk perspektiv. Skam er menneskets grunnvilkår etter syndefallet. Skam er konsekvensen av et opprør, en synd, men ikke av «enkelt-synder» som hvert enkelt menneske har begått. Skam i denne sammenheng er altså ikke noe som kommer

inn under begrepet «tilgivelse for syndene» jeg har begått, slik som det vanligvis blir forstått i høymessens syndsbejennelse, og praktisert gjennom skriftemålet. Det hører hjemme under høymessenes Kyrierop og nattverdmåltidet; – «miskunne deg over meg», jeg som er et menneske som lever atskilt fra deg under forgjengelighets kår; gjenoppsett fellesskapet. Den har i seg skammens to elementer – behovet for å skjule seg, og lengselen innover, mot gjenoprettelsen av det fellesskap som en gjennom skammen er atskilt fra. Svaret på denne skammen er inkarnasjonen, den Gud som oppsøker det som var fortapt og frelser det (Lk 19,10).

Moderne skam

Bonhoeffers forståelse fra første halvdel av forrige århundre, er også interessant sett i sammenheng med de seneste årenes forståelse av skam. Skam er noe som stenger for de gode og livgivende fellesskapene. Finn Skårderud er en av flere som har pekt på at mens for tidligere generasjoner var skammen oftest knyttet til å realisere seg for mye, stikke hode fram, gjøre noe som fellesskapet ikke aksepterte, er skam i dag ofte knyttet til å ikke være god nok, ikke har realisert seg selv nok, ikke være original og kreativ nok, ikke strekke til. I en individualistisk kultur blir det individet som selv må klare å skape sitt eget liv, være god nok, flink nok til å leve. Livet blir dermed tatt ut av fellesskap som skulle være livgivende og enhver får bare seg selv å takke. Og når mennesker bare har seg selv å takke er det mange som ikke får fram et takkens ord. De er ikke gode nok til det heller. Og det fellesskapet som mennesker skulle kunne hvile i da, finnes jo ikke lenger. Det er ofret på individualismens alter.

Forkynnelse og skam

Det er her det er så fort gjort at det blir kommunikasjonsbrudd i forhold til mye tradisjonell kristen forkynnelse. Når slike mennesker får hører at de trenger tilgivelse og må bekjenne sine synder (som er en viktig teologisk-teoretisk sannhet), kan det oppleves helt annerledes enn tiltenkt. Skamfølelsen vil ligge som et tjukt lag utenpå det som måtte være åv skyld. Det som ofte vil være det mottatte budskap, er

at «jeg klarer ikke en gang å bekjenne noen synder, – så da duger jeg ikke en gang til å få troens inngangsbillett». Og mennesker som har det slik, vil da fremdeles være overlatt til sitt eget strev, i et forsøk på å holde den destruktive skamfølelsen fra livet.

En svært spennende bibeltekst i denne sammenhengen er Lk 7,31ff, – om kvinnen som kom ubedt på festen hos fariseeren Simon. I Simon sin tanke merker vi det som genererer skammen hos andre: holdning og adferd som formidler: «Du er syndig, du er mindreverdige, du har ingen plass i det gode selskap». Kvinnen sier ikke et ord, men får til slutt høre Jesu stemme om at syndene hennes er tilgitt, uten å selv ha formulert noen synds-bekjennelse. Lengselen hennes etter fellesskap og nytt liv synes sterkere enn skammen og angsten for nok en avvísning. Jesus lar henne komme, lar henne røre ved seg, lar henne «teste ut» om han tar imot henne. Og i det hun våger nærheten og møtet, han tar imot henne og inkluderer henne, skjer underet; skammen slipper og fellesskapet oppstår. Og når det skjer, vil også det som trenger tilgivelse i livet kunne komme fram, og ordene om tilgivelse er viktige og nødvendige. Pastoralteologen David Augsburg er opptatt av hvordan skyld, skam og angst alle bidrar til å kontrollere adferden vår på ulike måter, selv om de er forskjellige og har forskjellige «løsninger». Angstens løsning er «being secure». Skyldens løsning er «being forgiven». Skammens løsning er «being accepted». Derfor «biter» ikke tilgivelsen på skammen.

Utfordringen

Som kirke er vi alltid i relasjon til samtiden. Vi opplever et skammens paradigmeskifte i kulturen vår. Fra å være fellesskapets kontrollinstans (for eksempel «bygdedyret» og janteloven), vokser nå skammen mer og mer fram innenfra i det enkelte menneske som kjenner på sine begrensninger i møte med kulturens krav om mest mulig ubegrensethet. I tillegg kommer alle dem som har blitt påført den nådeløse skammen gjennom svik, overgrep, trakassering og annen adferd som totalt mangler respekt for enkeltmenneskets verdi. Og de er mange, og har dessverre vært det til alle tider.

Hvordan kan en forkynnelse i møte med skammen myntes ut? Dersom tilgivelsen ikke virker, hva er det da som virker? Eller kan det være slik at tilgivelsen rommer mer enn det som ofte har fått oppmerksomhet? Er det slik at evangeliet har som forutsetning at mennesker ber om tilgivelse?

Momenter til overveielse

Noen få antydninger om en mulig vei, er det plass til her. For det første trenger vi som forkynnere å bli bevisst forskjellen på skyld og skam. Her er det mye andre fagområder kan bidra med, både når det gjelder de sosiale perspektivene og de psykologiske.

For det andre trenger en forkynnelse i møte med skammen en gjennomarbeidet antropologi. Uten en gjennomtenkt forståelse av hva det er å være menneske og de menneskelige livsvilkår, blir det en umulig oppgave å framheve det ekte, sanne og gode menneskelige og avsløre det falske. Ikke minst i møte med kulturens krav om å klare mest mulig (alt), vil en bibelsk antropologi nettopp kunne korrigere og kanskje til og med sette mennesker fri fra dette jaget. Stikkord er for eksempel de skapte gudvilledede begrensninger, menneskets storhet (Salme 8), kropp, behovet for hvile, seksualitet, fellesskap som har en verdi i seg selv uten at jeg skal bli flinkere av det, det hellige alminnelige hverdagsliv. I dette arbeidet er inkarnasjonen en utømmelig kilde.

For det tredje trengs en forståelse det kristne fellesskap, som et inkluderende fellesskap, også når skammen truer. Flere forfatterer (bl.a. Albers) påpeker at fellesskap hvor idealene om det kristne livet holdes fram, uten at det snakkes sant om hvordan det faktisk er å leve som kristne mennesker, kan bidra til å øke skammen, fortielsen, og falskheten. I slike fellesskap passer en bare inn så lenge en klarer å holde den riktige fasaden. Ikke så få fellesskap har brukt skammen negativt for å fjerne «uønskede elementer». Gode fellesskap kan bryte og minske skammen og sette mennesker fri.

For det fjerde, trenger en forkynnelse i møte med skammen mer fokus på nåden og velsignelsen enn på tilgivelsen. Kvinnen i Simons hus er bare ett eksempel på mennesker som i møte med Jesus ikke var klar med noen synds-bekjennelse, men som lengter etter å bli tatt i

mot i et fellesskap som aksepterer, hvor de etter hvert kan begynne å leve og forandre livet slik de ønsker. Tilgivelsen møter det i meg som gikk galt, det som jeg trenger tilgivelse for. For den som er bundet fast i den nådeløse skammen handler det om en totalopplevelse av å være uverdig og skitten. Hele meg trenger å bli møtt, tatt i mot, inkludert og akseptert. Jeg kjenner ikke noen andre ord enn nåde og velsignelse som kan formidle dette. I alterboka finner jeg liturgi for skriftemål, hvor skylden kan gjøres opp. I den samme boka savner jeg liturgi for velsigneshandling. I møte med skammen er faktorenes rekkefølge ikke likegyldig. Jesu liv viser oss det. At senere undersøkelser bekrefter at menneskers livs-verden er slik, også i vår del av verden, forunder derfor ikke.

Å skille mellom skyld og skam er ofte vanskelig. De kan opptre tett sammenvevd. «Som gode forvaltere over Guds mangfoldige nåde» (1Pet 4,10) hører det med å forsøke å finne ut hva som møter oss og dermed hvilken kontekst forkynnelse og sjelesorg skjer i. I skammens kontekst trengs en annen tilnærming enn i skyldens kontekst. Begge er viktige å kjenne til for den som ønsker å forkynne til menneskers hjerter.

Møte med skammen oppfordrer til en tiltrengt samtale og nødvendig samarbeid mellom de praktisk-teologiske fagene som sjelesorg og homiletikk og de klassiske disipliner som dogmatikk og bibelfag. Mye arbeid med hvilke utfordringer skammen byr på og hvordan vi skal forstå og møte den gjenstår. Her ligger det både homiletiske, sjelesørgeriske og

dogmatiske elementer som trenger å bli sett sammen, til beste for mennesker som fortærer av lengsel etter fellesskap og nåde.

Aktuell litteratur:

- Albers, Robert H: *Shame, a Faith Perspective*, The Haworth Pastoral Press, New York 1995
- Augsburger, David W: *Pastoral Counseling Across Cultures*, The Westminster Press, Philadelphia 1986
- Bergstrand, Göran: *Skulden har många namn i Tidskrift for Sjelesorg 1/1997*, Modum Bad 1997
- Haff, Bergljot Hobæk: *Skammen (Roman)* Gyldendal, Oslo 1999
- Okkenhaug, Berit: *Skam i et teologisk og sjelesørgerisk perspektiv*, Tidskrift for Sjelesorg 1/2003, Modum Bad 2003
- Pattison, Stephen: *Shame. Theory, Therapy, Theology*. Cambridge University Press, Cambridge 2000
- Patton John: *Is Human Forgiveness Possible?* Abingdon Press, Nashville 1985
- Riksen, Knut Inge: *Mennesket, skammen og kulturen*, i Apollon – Tidsskrift fra Universitet i Oslo 4/1998, Oslo 1998
- Skårderud, Finn: *Tapte ansikter* i Trygve Wyller (red): *Skam, Perspektiver på skam, ære og skamløshet i det moderne*, Fagbokforlaget, Bergen 2001
- Wyller, Trygve: *Skam verdighet og grenser* i Trygve Wyller (red): *Skam, Perspektiver på skam, ære og skamløshet i det moderne*, Fagbokforlaget, Bergen 2001

Och det är som det skall?

Om å skamme seg over egne grenser og begrensninger

AV CAND. PHILOL. ANNE MARIT RISTE

forlagskonsulent i Luther Forlag

Er det synd å komme til kort? Skal utilstrekkelighet bekjennes og tilgis? Hvordan skal jeg forstå mine egne grenser og begrensninger? Er nåde mer enn tilgivelse? Dette er spørsmål du kan ta med deg videre når du leser denne teksten. Og sannsynligvis har du i tillegg dine egne spørsmål, knyttet til den skammen du selv kjenner over å være liten og begrenset.

Skamproblematikk er identitetsproblematikk

Skam er et høyst tvetydig fenomen. Sunn skamfølelse er av det gode, i den forstand at den tjener som vern om egne og andres grenser og integritet, og om fellesskapet mellom mennesker. Skamfølelse i denne forstand innebærer ærefrykt for seg selv og andre, og vilje og evne til å bevare den menneskelige verdighet. Her skal det imidlertid handle om den skamfølelsen som preger menneskets forhold til seg selv og andre på en usunn og ødeleggende måte.

Det er mye som tyder på at skam i vår kultur har en mer individuell karakter enn i tradisjonelle skamkulturer. Skam hos oss handler ikke så mye om kollektive normer, fellesskapets forventninger og sanksjoner, eller sosial kontroll. Det handler mer om menneskets opplevelse og vurdering av seg selv, gjerne med utgangspunkt i egne normer og forventninger. Ofte er det først og fremst vårt eget blikk vi ikke orker å møte... Skam hos oss er sterkt knyttet til selvfølelse, selvbilde og selvframstilling, altså til menneskets relasjon til seg selv.

Skam som ikke er knyttet til reell skyld har ikke med moralske spørsmål å gjøre. Den er

resultat av negative oppfatninger og vurderinger av selvet. Ofte tilsynelatende uten noen konkret foranledning og svært ofte ute av proporsjon. Skam fremstår gjerne som noe diffust og altomfattende. Den er en negativ helhetsvurdering, ikke av handlinger eller atferd først og fremst, men av hele ens person.

Skamerfaringen tematiserer altså spørsmål som har med menneskets identitet å gjøre. Dårlig selvbilde og selvforakt er skamproblematikk – og identitetsproblematikk. Skamfølelsen forårsaker indre splittelse ved at man fortrenger eller forneker sider ved seg selv som man misliker eller ikke kommer til rette med. Og gjennom kompenserende atferd forsøker man å fremstå som, eller til og med bli, en annen enn den man er.

Når selvfølelsen eller selvforståelsen er dominert av skam, har man vanskelig for å akseptere seg selv, og man tviler på at andre kan gjøre det. Det er vanskelig å leve med at man er den man er. Man kjenner på den dype uoverensstemmelsen mellom den man er, eller fremstår som, og den man gjerne vil være.

Skam over egne grenser og begrensninger

Mennesket knytter mye av sin selvfølelse til sin kapasitet i en eller annen forstand. Det har mennesket trolig gjort til alle tider. I vår tid kjennes dette mer enn påtrengende. Identiteten er ikke tildelt, men oppnådd. Bildet av oss selv er langt på vei basert på det vi gjør, på egen selvrealisering og selvframstilling. Mye skam er knyttet til en opplevelse av å komme til kort i forhold til dette.

Vi lever i et samfunn der mulighetene nærmest er ubegrenset, og der selvrealisering og det å utnytte mulighetene sine nærmest fremstår som norm og plikt. Mye skam er knyttet til det ikke-realiserte. Man kjenner skam, eller har en følelse av ikke-identitet, for man har ikke oppnådd det som er å oppnå, man har ikke realisert seg selv som man burde.

En slik forståelse av hva det vil si å realisere seg selv innebærer en nokså ensidig fokusering på at mennesket skaper seg selv gjennom egne prosjekter. Man skaper selv sin egen identitet gjennom det man gjør eller oppnår: studier, karriere, parforhold, familieliv eller forbruk av ulikt slag.

Når selvbildet i for stor grad knyttes til egen yteevne og egne prestasjoner, og identitet er noe man oppnår eller selv får i stand, blir man svært sårbar. Og når man ikke oppnår eller presterer som man synes man burde, kjenner man dyp skam. I den stadige jakten på egen tilfredshet eller andres anerkjennelse ignorerer man lett sine egne grenser og begrensninger, og man glemmer gjerne at mennesker er gjensidig avhengige av hverandre.

Et aktuelt eksempel: skam og utbrenthet

Stadig flere får øynene opp for at det vi gjerne kaller utbrenthet ofte bunner i dårlig selvbilde. Det er mulig vi burde finne andre og bedre navn på denne tilstanden, men uansett: Om man skal forstå denne typen problematikk, kan man ikke bare fokusere på ytre årsaker. Man må også se på den enkeltes selvfølelse og sårbarhet. Dersom skam er utgangspunktet og drivkraften for det man gjør, og det man gjør fungerer som kompensering for alt man ikke er, får man en holdning til det man gjør som virker utmattende. Dersom det man gjør er styrt av en evig jakt på anerkjennelse, og man identifiserer seg veldig sterkt med det man gjør, blir det vanskelig å sette grenser for seg selv og sitt eget ambisjons- og aktivitetsnivå. Man vil aldri få følelsen av å komme i mål.

Om vi kobler høye ambisjoner, høye idealer eller høy pliktfølelse sammen med et dårlig selvbilde, får vi en uheldig, men ikke uvanlig kombinasjon. Det er nettopp dette som er noe av kjernen i den form for skamproblematikk vi tar for oss her. Man vil så mye, men kjenner

også så altfor godt sin egen tilkortkommenhet og manglende kapasitet. Uoverensstemmelsen mellom den man er og den man gjerne vil være kjennes stor, og skammen er et faktum.

Det er grunn til å tro at de samme arbeidsoppgavene og den samme arbeidsbyrden vil oppleves helt forskjellig avhengig av hva som er drivkraften i det vi gjør. Gjør vi det vi gjør for å kompensere eller prøve å styrke et vaklende selvbilde? Eller utfolder vi noe som allerede er der, mer eller mindre på plass?

Hva er da et menneske?

Vi har behov for en sunn selvtillit å handle ut fra, en identitet som kan ligge til grunn for det vi gjør og som ikke er knyttet til hva vi gjør og ikke gjør eller hva vi får til og ikke får til. Spørsmålet om egen identitet er ikke bare et spørsmål om min identitet, det er knyttet til spørsmålet om menneskets identitet. Hva er det å være menneske? Hva er det som gir mennesket identitet og verdi?

Mennesket er skapt i Guds bilde. Og mennesket er av jorden. Kroppen er skapning, natur og underlagt begrensning. Å være hjemme på jorden og i kroppen innebærer også at vi anerkjenner at vi er begrenset. Dette er grunnleggende menneskelig, villet og gitt fra skapelsen av. Klarer vi å ta i mot det og anerkjenne det? Hvis ikke: skammer vi oss dypest sett over å være menneske?

Det er Gud Skaperen som vet hvem mennesket er. Og forankringen for menneskets identitet er Guds relasjon til mennesket. Teologien utfolder denne relasjonen blant annet ved hjelp av begreper som skapelse, frelse og helliggjørelse. Alle disse «handler om» å være menneske.

Skapelsesteologiens sterke anerkjennelse av det menneskelige kan ikke understrekkes sterkt nok for mennesker som skammer seg over sin egen menneskelighet og som forgyves forsøker å heve seg over den.

Inkarnasjonen er en ytterligere anerkjennelse av menneskeligheten og begrensningen. Jesus Kristus går inn i den begrensningen det er å være menneske. Når vi ønsker oss ut av denne begrensningen: forsøker vi da å velge bort vår menneskelighet? Vil vi være (som) Gud? Det er i alle fall ikke Gud vi blir – like lite

som vi blir mennesker. Dette er synd, ikke frelse. Frelse er (også) å frelses til sann menneskelighet.

Er det noe et menneske som strever med skam ønsker, så er det forandring. Man ønsker å bli annerledes og arbeider hardt for å bli, eller i det minste fremstå som, en annen. Hvordan forkynne helliggjørelse inn i dette? Er det å bli mindre menneske? Og mindre av seg selv? Eller mer? Helliggjørelse handler ikke om å bli en annen, men om å bli realisert som den man er, være i bevegelse mot sin sanne identitet. Utgangspunktet er at Gud anerkjenner oss som skapninger og mennesker, og at han vil at vi skal fullendes som det. Likevel er det slik at fullkommenheten hører fremtiden til. Vi lever stadig i spenningen mellom «allerede» og «ennå ikke».

Mennesket som relasjonelt og avhengig

At mennesket er skapt i den treenige Guds bilde innebærer bl.a. at mennesket er et relasjonsvesen. Fellesskap og tilhørighet er grunnleggende menneskelig og er inkludert i menneskets gudbilledlighet og i bestemmelsen for menneskelivet. Mennesket er altså ikke tenkt å skulle være alene og selvtilstrekkelig.

I vår tid er det likevel knyttet mye skam til det å være avhengig av andre mennesker. Vi har en forståelse av frihet, selvstendighet og styrke som gjør selvtilstrekkelighet til et ideal. Dermed blir det truende for selvfølelsen å trenge noe fra andre. Vi lengter etter tilhørighet og fellesskap, men likevel nekter vi oss det. Skam fører gjerne til tilbaketrekning og isolasjon, noe som gjerne fører til at skammen forsterkes. Dette er en av skammens mange onde sirkler.

Gjensidige relasjoner innebærer fellesskap og tilhørighet, men også at man blir til som

person ved at man erfarer seg selv som forskjellig fra den andre. Dette betyr at relasjoner til Gud og til andre mennesker kan gi mennesket en erfaring av hvem det er og ikke er. Dette kan gi hjelp til å være den man er, med de muligheter og begrensninger det innebærer. Det er i forpliktende relasjoner at dette blir tydelig for oss. Samtidig frykter vi de begrensningene som ligger i forpliktelsen, ettersom dette hindrer oss i å fortsatt holde alle muligheter åpne. Vår frykt for frihetsberøvelse eller frihetsbegrensning trenger kanskje å bli utfordret. Og vi kan ha behov for å bli gitt tilbake troen på gjensidigheten.

Bare Gud er Gud, og bare Gud kan møte vår innerste smerte, våre dypeste lengsler og behov. Andre mennesker er likevel, i likhet med oss selv, skapt i Guds bilde, og i stand til å møte oss i gjensidig kjærlighet og fellesskap.

Valv bakom valv... Trussel eller trøst?

Jeg går inn i et svalt kirkerom. Er en av mange, forsvinner nesten i mengden, kjenner meg nesten som om jeg er ingen. Vi er mange her og det hele er litt kaotisk, og samtidig er jeg litt for alene midt mellom alle sammen. Det er høyt under taket her, men jeg befinner meg fortsatt her nede, med trøtte bein mot et slitt gammelt gulv... Plutselig, midt i røren, er jeg omgitt av et nærvær. Jeg er helt uforberedt. Tiltalen treffer meg helt innerst. I det uferdige – som jeg antar må være mitt største problem. Men så består kanskje min storhet i dette: at jeg aldri blir ferdig? Uferdigheten tas imot og anerkjennes! Det er som det skal!

Gud er alltid større. Men han møter meg i min skam. Meg også. Omfavner meg. Forteller meg hvem jeg er. Ber meg være stolt – over å være menneske. Han hvisker til det sitter i kroppen. Så føres jeg ut – til de andre. Jeg er et menneske – blant mennesker.

Romanska bågar

Inne i den veldige romanska kyrkan trængdes turisterna
i halvmørket.
Valv gapande bakom valv och inget överblick.
Några ljuslågor fladdrade.
En ängel utan ansikte omfamnade mig
och viskade genom hela kroppen:
«Skäms inte för att du är människa, var stolt!
Inne i dig öppnar sig valv bakom valv oändligt.
Du blir aldrig färdig, och det är som det skall.»
Jag var blind av tårar
och föstes ut på den solsjudande piazzan
tillsammans med Mr. and Mrs. Jones, Herr Tanaka och
Signora Sabatini
och inne i dem alla öppnade sig valv bakom valv oändligt.

Tomas Tranströmer
ur *För levande och döda* (1989)

Liturgikk – Dynamikk – Retorikk

Del 2

AV PER LØNNING

II. Visjon, refleksjon, aksjon – i denne rekkefølgen!

I forlengelse av Jan Otto Myrseths engasjerende kommentar (LK nr. 13) har jeg stillet spørsmålsteget ved den kirkelige ordbruk som over tid har jevnet vei for et nytt liturgiprojekt. Å ikke vite hva man vil, er farligere jo mer man tror – og får andre til å tro – at man vet det. Til konkretisering la jeg frem en rekke stump- og stykkevis realisererte fornyelsessignaler fra vår nåværende høymesseordning, og i tillegg enkelte «lausslepp» som denne uforskyldt har trukket etter seg. Antydning konklusjon: vår kirke har på langt nær gjort opp bestikket og plottet inn sin plass på kommunikasjonskartet. Viktig å starte med de nære ting!

Dermed er vi tilbake ved hovedspørsmålet: gudstjenesteopplevelse, gudstjenesteertanke, klarere språkbruk og tydeligere målsetting som grunnlag for liturgisk videreutvikling.

Den unyanserte liturgikritikk som har bygget seg opp gjennom to tiår og som til sist eksploderte i kravet fra Ungdommens kirke møte om gudstjenestereform på bred front – et krav som nærmest motforestillingsfritt ble applaudert av Kirkemøtet – har ikke minst vært målbåret av ungdomsprester og røster fra ten-sing- og gospel-miljø. Gjennomgangskravet har vært større bevegelsesfrihet, underforstått: nedtrapping av forpliktende liturgiske spilleregler. Regelverket har vært fremstillet som passé, tynget av foreldre- og besteforel-

dre-generasjonens preferanser, lite høvelig til å engasjere en ny slekt. Ungdommen uteblir og skylder på kjedsommelighet. Å åpne for morgendagen vil da si å stille de unges «egen kultur» i sentrum.

Denne konfrontasjonen er ikke noe særnorsk fenomen. Men internasjonal erfaring gir lite løfte om økt gudstjenesteoppslutning som resultat av modernisering for å modernisere. I dagens tummel høres derimot ofte kritiske røster, ikke minst fra den kirkelige periferi, som ironiserer over lettvinde klerikale tilpasningsgrep og en forpustet kirkes mangel på selvspekt. Etter at romerkirken la den latinske messe bak seg, har oppmøtet sunket og sunket, selv om det ennå ligger klart over mer liturgiarne søsterkirkers – om vi da ser bort fra det som mer og mer markerer seg som en egen –isme, avgrenset både fra katolisisme og protestantisme: karismatismen.

Er det noe vi grånende vist skal være varssomme med, så er det å romantisere vår egen ungdom. Ikke minst minner fra en tid da kristne ungdoms- og skolelag hadde stående treff ved kirkeporten søndag kl. 11, uten å la seg genere av et liturgisk språk langt fjernere fra dagligtalen, og av en menighetssang adskillig mer enstonig i stoff og stil, enn i dag. Hva er den dypereliggende årsak til forvandlingen?

Bestemt er det forhatet å svare at tidene skifter og at enhver generasjon må dyrke dagens uttrykksformer, punkturn. Her er det adskillig flere overveielser å ha for øyet. (1) At «*tider skal komme, tider skal henrulle*» vil ikke simpelthen si at slektene i tur og orden dytter hverandre på gangen. Vi har et felles prosjekt: den ubrutte *communio*, synlig gjennom felles forvaltning av en arv i vekst og utfoldelse. Var dette annerledes, da ville Guds og historiens hjul gå på tomgang. (2) Enhver tidsalder har sin horisontbegrensning, og er kalt både til å motta korrektiv fra farne kristenætter og til å forholde seg til disse i kritisk våken samtale. (3) Postmoderniteten truer i dag med å stenge oss inne bak en hermeneutisk horisont uten faste kriterier og ribbet for felles hugsmål. Vi er falt i klørne på en verdiavbleket samtid som ingen generasjon før oss. (4) I det oppståtte vakuum har modernkapitalismen med sin symbiose av eksplosiv teknologi (IT – ikke minst) og avansert markedsføring spent kultu-

ren inn i en forbrukertvangstrøye uten like, der salgbarhet («platebarometeret») har fortrengt slitestyrke som det store garantistempelet. – Under disse forhold vil en liturgireform uten forutgående, omfattende, kritisk samtidsanalyse, automatisk utlevere seg til fienden.

Som 15-åring ble jeg effektivt kurert for myten om «den kjedelige gudstjenesten». (Tilløp til slik tale har alltid funnes!) Nemlig gjennom ordene i nattverdliturgien: «... *han ved hvem englene lovsynger din herlighet, og din menighet i himmelen og på jorden med samstemmig jubel priser ditt navn. Med dem vil også vi...*» Gudstjenestefellesskapet var plassert, og jeg i det. Med dette var også den enkelte sjels kritiske kompetanse satt rimelig på plass. Si meg hva som kjeder deg, og jeg skal si deg hvem du er! Vårherres skattkammer rommer mer enn det du fikk sopt med deg siste søndag. Her gjelder det å komme igjen, igjen og igjen... I troens perspektiv blir postmoderne bedreviten en flau vits.

Gudstjenestens egenart definerer, og defineres gjennom, Kirkens katolisitet, kfr. Apostolicum: «*Credo in Spiritum Sanctum, ecclesiam sanctam catholicam...*», et stykke bekjennelse som ikke blir hyppig referert av offisiell norsk bekjennelsestroskap. Catholicitas – merk for all del h-en med ordstammen «holos»: whole, heil, hel...! Hva er det for en helhet vi bekjenner oss til? Åpenbart: en tredimensjonal. Traditio – viderelevering – en kontinuerlig vekst, bevarende og fornyende på en gang, fra Mesteren i disiplerkretsen på himmelfartsberget til vår egen menighetssamling idag. Oecumenicitas – fellesskap med verdensvidde – kristenfamilien i all dens likhet og ulikhet, kontinuerlig utveksling av impulser: å gi og å motta. Proprietatis – kristen egenart, enhver av oss plassert i tid og rom: i egen menighet, region, nasjon, konfesjon, å berike helheten nettopp via egen, miljøbekreftet kristenarv. Det relativt ferske slagord «stedegen» peker, når det blir rett forstått, i samme retning. Men la oss ikke innskrenke synsfeltet til religionssosiologisk kraftpatriotisme!

Gudstjeneste er Kirken i funksjon. Det samme kan sies om enhver kirkelig virksomhet – selvsagt. Men her står vi ved livsnerven. Kirken definert som «*congregatio sanctorum*» (Conf. Aug. 7) peker ikke på forsamlingen som

instituert størrelse, men på samlingen om Ord og Sakrament som skapende begivenhet. Derfor er det da også i gudstjenestefeiringen at katolisiteten får sitt dynamiske gjennomslag: «*Una, sancta, catholica et apostolica ecclesia*» (Nicænum) bekreftes, samtidig som den bekrefter. Katolisitetens tre orienteringsretninger – traditio, oecumenicitas, proprietas – er alle gjenkjennbare i ekte liturgisk strategi. Enkeltpersoners, enkeltmenigheters og enkeltgrupperingers agendaer må innordnes og samordnes i den store helhet – *katholikös*.

Det er altså ikke slik at gudstjenesteordninger går ut på dato, og at én generasjonsvariant gjør rent bord med den foregående. Det ene og enhetlige gudstjenestefelleskap føres videre. Innlevelse i århundrers samtale- og lovprisnings-felleskap er forutsetningen for liturgisk forståelse i det hele. Samtidig innskjerper dette at vi alle er mennesker, at enhver menneskelig bestrebelse er ufullkommen, og at vi villig stiller oss under Guds og kommende kristenslekters dom. Med dette sikrer kirken seg også armslag til å prøve og feile. Som bidrag til en fortløpende samtale

med/om skriftordet leverer også det liturgiske eksperiment materiale til ekte *traditio*, det smelter inn i overleveringens store lutringsprosess. Det gjelder bare at eksperimenter ikke tilriver seg en autoritetsstatus som implisitt vraker hundreårs skatter, etter den klassiske oppskriften «*Og arvi burt dei øydde...*» (Vinje) – hvilket mer enn én gang har vært de selsikre liturgireformers *fatum fatale* (skjebnesvangre skjebne).

Hvorhen beveger Den Norske Kirke seg med sin gudstjenestep praksis i dag – på hvilken måte virker praksis tilbake på identitet og selvforståelse? Hvilke krefter er det som dominerer påvirkingsstrategiene i dagens samfunn – hvor reflektert / ureflektert røper liturgisk debatt og liturgiske fremstøt påvirkning fra disse?

Med slike spørsmål i minnet: hvilken klar-gjøringsprosess må til før grunnen er ryddet for en samlet og samlende liturgisk viderevandring? Art og omfang av en slik prosess krever betydelig større alvor enn det sakspådriverne hittil har tatt høyde for.

Aktuelt fra Luther Forlag

Kjærlighet er et valg

Kr 298,-

Robert Hemfelt m.fl.

KJÆRLIGHET ER ET VALG

Fra medavhengighet til ansvar for eget liv

Mange mennesker sliter med et uklart og negativt selvbilde. Forfatterne av denne boken viser hvordan vårt selvbilde i stor grad er påvirket av vårt foreldre bilde, og hvordan dette i sin tur påvirker vårt gudsbilde.

Det sentrale begrepet i boken er medavhengighet. Dette handler om hvordan båndene til våre nærmeste kan bli til usunne bindinger som gjør oss ufrie i forhold til oss selv, til andre mennesker og til Gud. Hensikten med denne boken er å gi leseren en forståelse av hva medavhengighet er, hvilke faktorer som skaper og opprettholder medavhengighet, og ikke minst: hvordan man kan «komme løs» og erfare gjenopprettelse.

Oversettelse og norsk forord ved psykolog og familierapeut Terje Landro.

FRA BOKFRONTEN

Nyttige bøker om skam

«Nå, når jeg har fått syn for det, ser jeg det over alt». Slik uttrykker James Fowler det, og Stephen Pattison siterer ham. Det er slik for flere av de forfatterne som har skrevet om skambegrepet, at de har oppdaget det i godt voksen alder, men erkjent at det også er en del av deres virkelighet. Mens skyld, oppgjør og tilgivelse er sentrale begrep i vår teologi og virkelighetsforståelse, så har skammen knapt vært nevnt. Når disse forfatterne oppdager hvor viktig funksjon skammen har i deres egne liv, så blir de kritiske til teologien og nysgjerrige på hvordan en kan forstå begrepet pastoralteologisk.

Populært snakkes og skrives det mye om skam i våre dager, så mye at en kan bli lei og lure på hvor det ble av skylden. Men likevel, fra et mer teologisk og sjelesørgisk hold har få forholdt seg systematisk til begrepet. Bøkene som er skrevet, er for det meste skrevet av andre fagpersoner, som psykologer, filosofer og sosiologer. Få har forholdt seg teologisk til begrepet og sett på det bibelske materialet. De fleste bøkene som omhandler skam som begrep i teologien, er skrevet av engelske og amerikanske pastoralteologer. For dem som kunne være interessert i å sette seg nærmere inn i problematikken, vil jeg i det følgende se nærmere på noe av den litteraturen.

Stephen Pattison.

SHAME. Theory, Therapy, Theology

Cambridge 2000.

(315 s + en fyldig litteraturliste)

For dem som er ute etter en grundig innføring, er dette den gode boken. Den er syste-

matisk og oversiktlig. Selv sier forfatteren at han har tre mål med boken. Han ønsker å presentere skammen som begrep. Dernest fokuserer han på dysfunksjonell skam og til sist ønsker han å se nærmere på forholdet mellom ideologi, teologi og erfaringer av skam. Innledningsvis stiller Pattison også et fundamentalt spørsmål til kristen forkynnelse. Er forkynnelsen rundt synd, oppgjør og tilgivelse såpass unyansert at den faktisk er usunn og trenger både en teologisk og en sjelesørgisk gjennomtenkning? Dette utfolder han videre mot slutten av boken. Dersom en underfokuserer på skammen slik at den nærmest blir taus i den teologiske litteraturen, kan det føre til at tekster får en mangelfull utlegning. Tekstene kan også feiltolkes av dem som skammer seg, eller bli brukt slik at de opprettholder makten hos dem som sitter i posisjoner. Med Pattison i ryggen kan en med tyngde si at det er på høy tid at også norske teologer tar skambegrepet på alvor, ikke bare i sin sjelesørgiske praksis, men i den teologiske tenkning og refleksjon.

I den første hoveddelen utfolder Pattison selve begrepet skam. I forhold til skyldbegrepet viser han hvordan skylden er lettere å identifisere, og også lettere å forholde seg til fordi den knytter seg til handlinger, og det finnes muligheter for oppgjør og tilgivelse. Skammen sniker seg unna, er språklos og ikke så enkel å definere. Både Freud fra sin side og Luther og protestantisk etikk fra sin, har vært mer opptatt av skylden. Også den skammen som knyttes til manglende selvfølelse (se artikkelen til Anne Marit Riste), blir omdefinert som skyld og skyldfølelse. Skammen forblir skjult.

Pattison belyser skam-begrepet slik det brukes i ulike psykologiske retninger, i sosiologi og kulturstudier, i filosofi og skjønnlitteratur. Så sammenholder han dette, men vegrer seg for å gi en entydig definisjon av skammen. Det er nettopp i pluraliteten og i de ulike nyansene av begrepet at vi kan komme til en fyldig forståelse av hva skammen innebærer.

Den neste hoveddelen er viet dysfunksjonell skam. Det er en viktig del av boken. Samtidig savner jeg noen som etter hvert også tar fatt i de positive funksjonene som skamfølelsen har for personlighetsutviklingen hos et menneske. Pattison beskriver ulike former for skam, fra den som oppleves som enkeltstående episoder, til den mer kroniske. Så beskriver han den kroniske skammen og analyserer følgene av kronisk skam hos det enkelte menneske. Fra individnivå forflytter han seg til et mer historisk, kulturelt og sosiologisk nivå. Han avslutter denne delen med å se på hvordan man kan møte skammen behandlingsmessig og kulturelt, og hvordan den enkelte ved å bli oppmerksom på skammen i sitt eget liv, kan få redskap som gir forståelse og endringsmuligheter.

I alt dette som til nå er skrevet, trekker Pattison veksler på annen faglig kompetanse. Det viktige i den siste delen av boken, er hvordan han så ser dette i lys av teologien. Han påviser hvor skjult skammen også har vært i den teologiske refleksjon. Så gjennomgår han en del av den nyere pastoral-teologiske litteraturen der skammen har fått en sentral plass. Slik kan engasjerte lesere i denne boken finne interessante refleksjoner rundt for eksempel John Patton, Donald Capps, James Fowler og Lewis Smedes sine studier.

Denne delen, som også har et personlig tilsnitt idet han ser på sitt eget oppvekstmiljø og de talerstoler han selv satt under som liten, har viktige meldinger til både forkynnere og sjelesørgere i dag. Pattison vurderer ulike bibelske tekster, hvordan de er blitt utlagt og forstått. Han ser på gudsbilder og forkynnelse og på hvordan en ensidig forkynnelse kan øke opplevelse av skam og følelse av mangel og verdiløshet. Jeg skulle gjerne sett noen oversette denne delen, slik at den ble tilgjengelig for flere.

Robert H. Albers.

SHAME. A Faith Perspective.

New York 1995. (145 s)

Artikkelen skrevet av undertegnede i Tidsskrift for Sjelesorg, nr 1, 2003, trekker i stor grad veksler på denne boken til Albers og kan derfor med fordel leses før en gir seg i kast med den fyldigere engelske litteraturen.

Albers beskriver først forskjellene mellom det han kaller diskresjonsskam og den såkalte nådeløse skammen. Så skjelner han mellom skyld og skam og påpeker hvordan en bommer på målet når en akstholder nødvendigheten av oppgjør, skrifte og forsoning i relasjon til skamproblematikken. Han viser hvordan den skamfulle strever med selvforakt og en opplevelse av å være mangelfull som person, fysisk, psykisk, sosialt og åndelig. Det kan gi en dyp forlatthets- og ensomhetsopplevelse. En kjenner seg moralsk mindreverdig, men mer som person enn som en konsekvens av onde handlinger. Tvert imot kan det være andres onde handlinger som gjør at en selv kjenner seg moralsk skjendet. Andres synd kan bli til ens egen skam.

Skamfulle mennesker kan utvikle ulike måter å takle skammen på. Forkynnelsen om helliggjørelse kan bli et strev om å bli mer perfekt. Selvforakt kan koples til selvtrettferdighet. En søker helliggjørelse, men skammen bak helliggjørelsesprosjektet kan i det skjulte og det åpenbare avsløres ved dømmesyke og nedlatende atferd. Fra å være den som skammer seg uten å våge å vedstå seg sin skam, kan en bli en skambelegger som legger skammen over på andre. Bebreidelser og retthaveri kan være en konsekvens av skjult skam. Tilbaketrekning og isolasjon blir smertefulle måter å gjemme seg på for den som strever tungt med sin egen opplevelse av ikke å strekke til eller være noe verd.

Det beste med boken til Albers, er at den gir gode eksempler på hvordan bærekraftig og nyansert forkynnelse kan hjelpe skambelagte mennesker til sann frigjøring. Det handler om skapelsesteologi, om aksept for gudgitte grenser (når forkynte du sist om at grensene våre er Gudgitte?), om god dåpsteologi, om «grace» som møter «disgrace» – den nådefulle forkynnelse i større bredde enn det vi er vant til i

mange sammenhenger, og om korset ikke bare som skyldens, men også som skammens tre. Vandring mot større frihet handler om innsikt, erkjennelse, klokskap og tålmodighet, med seg selv og andre.

For den som strever med engelsken, vil boken til Albers være enklere enn Pattison. Ennå enklere og med flere konkrete eksempler er

Lewis B. Smedes.

SHAME AND GRACE.

Healing the Shame We Don't Deserve.

New York 1993. (170 s)

Denne boken bidrar til å skjelne mellom sunn og usunn skam. Den ser på hvordan skammen utvikler seg gjennom oppdragelsen, både i hjemmet, kulturelt og ikke minst i kirken. Hvordan har sanger, fortellinger og forkynnelse bidratt til å øke barns skam og selvforakt?

Dersom en ikke kjenner til skammens mekanismer i eget liv, er det gode grunner til å anta at vi i vår atferd bidrar til å øke den og dermed øker selvforakten og mangelen på selvrespekt.

De siste kapitlene i boken ser på hvordan vi kan erkjenne, komme til rette med og få hjelp med vårt eget arbeid med den vanskelige

skammen i våre liv. Dersom vi undervurderer skammen, vil det kanskje også medføre at vi undervurderer den betydningen den har og ikke minst har hatt i kristen forkynnelse. Den moraloppdragelsen mange har fått på bedehus og i kirker, har vært grunnet i en lydighetsforkynnelse der de modale hjelpeverbene har bidratt til at mange har strevd og strever med sitt selvilde. Det er et viktig memento til dem som skal være forkynnere og sjelesørgere i dag.

Annen aktuell litteratur

Flere pastoralteologer har skrevet om skam. La noen av dem være nevnt uten at jeg her har anledning til å gå videre inn på en beskrivelse av innholdet i dem. Med fokus på tilgivelse skriver John Patton om skam i boken *Is Human Forgiveness Possible?* (Nashville, 1985). Mer terapeutisk orientert er Gershen Kaufman. *Shame. The Power of Caring* (Vermont 1992). Den kan anbefales, men fra et psykologisk perspektiv finnes det etter hvert gode bøker på norsk. Donald Capps har også et mer terapeutisk grep, med vår tids narcissisme som et nøkkelbegrep. Den heter *The Depleted Self. Sin in a narcissistic age* (Minneapolis 1993).

Berit Okkenhaug

Lena Bergström

Å GI Plass TIL EN ANNEN

Om åndelighet, foreldrerollen og hverdagslivet

Gjenkjennelig, treffsikkert – og ikke uten glimt i øyet – om tidsklemme, utilstrekkelighet, trøtthet og dårlig samvittighet. Men først og fremst en bok som setter oss på sporet av en åndelighet som får plass i livet slik det er.

Kr 198,-

Luther Forlag

Aktuelt fra Luther Forlag

Besok oss på: www.lutherforlag.no

SØNDAGSTEKSTEN

Birger Fossum og Kurt Hjemdal

16. søndag etter pinse

19. september 2004

Prekentekest: Luk 10, 38-42

5 Mos 4, 29-31, Fil 4, 10-13.

Inngang

Det gamle evangeliet for dagen er fra Matt 6 om ikke å være bekymret og om først å søke Guds rike og Hans rettferdighet. De fleste av dagens øvrige tekster dreier seg om Guds omsorg og vår prioritering. De to lesetekstene i år handler om å søke Gud av hele sitt hjerte (5. Mos 4) og om å kunne ha det rikelig eller trangt og makte alt med styrken fra den levende Jesus (Fil 4). I kollektbønnen takker vi Gud for den verden han har skapt, og for livet han har gitt oss. Vi ber om få leve i troen på Guds omsorg, så vi ikke blir oppslukt av bekymringer og jag etter penger, eiendommer og andre forgjengelige ting og vi ber om å lære å søke Guds rike og hans rettferdighet, og tiltilsfullt legge vår fremtid i hans hender.

Til teksten

Den nære sammenhengen i Lukasevangeliet

Fortellingen om Marta og Maria er en del av Lukas' såkalte reiseberetning (Luk 9, 51 – 18, 14). Første del har i kap 10 v 21 - 42 en interessant sammenstilling av tekster. Den begynner med de nær johanneiske ordene om forholdet mellom Faderen og Sønnen (Luk 10, 21-22 – 22. sd. e. pinse T). Deretter priser Jesus disiplene lykkelige siden de får se og høre det profeter og konger i sin tid gjerne ville sett og hørt, men ikke fikk (Luk 10, 23-24 – 22. sd. e. pinse T). Så følger en samtale om å vinne det evige liv (Luk 10, 25-28 – 14. sd. e.

pinse I). Den skriftlærde nevner budet om (1) kjærlighet til Gud og (2) kjærlighet til nesten. Deretter følger (1) *en liknelse om kjærlighet til nesten* (Luk 10, 29-37: Den barmhjertige samaritan – 14. sd. e. pinse I) og (2) *en fortelling om kjærlighet til Gud* (Luk 10, 38-42: Marta og Maria). Saklig sett har altså avsnittet Luk 10, 25-42 en kiastisk struktur, slik jeg oppfatter det.

Noen momenter

v 38: *Marta tok i mot ham i sitt hus*

Ordene i Luk 10, 23-24 er viktige for å forstå hva som må prioriteres når Jesus kommer på besøk. Se også Luk 10, 5ff der Jesus instruerer de 70 om hvordan de skal te seg der de kommer. Vi må tenke oss at Jesus har gått fram på liknende vis som gjest hos Marta. Han trådte inn i huset i det han sa: «Fred være med dette hjem!» «Er det så noen i huset som vil ta imot fred, skal freden hvile over ham,» sa Jesus. Hvordan går det hjemme hos Marta?

v 39: *ved Jesu føtter*

Å sitte på bakken var et tegn på ydmykhet. Det er elevens, disippelens plass. Jesus lar Maria få være på disippelplassen – den var hos rabbinerne forbeholdt menn.

v 40: *Men Marta vart travelt opptatt med alt som skulle stelles i stand*

Marta har ikke tid til fred, selv om det er hun som tar i mot Jesus (v. 38). Når han som konger og profeter forgieves har villet se og høre kommer til Marta – da går Marta på kjøkkenet (!) for å tjene og finner deretter anledning til å kritisere både Maria, som nytter den enestående anledningen til å lytte til Jesu ord, og

Jesus, som lar det skje. Marta mener at det er hennes vertinneprosjekt som er det viktige i huset akkurat der og da, ikke Marias disippelprosjekt. «Herre, bryr du seg ikke om at det viktigste her akkurat nå går for halv kraft etter som Maria ikke hjelper til?» Ja hvordan skulle det gå hvis vi alle satte oss ned for å høre på Jesus?

v 40-41: Herre – Marta, Marta

På arameisk blir herre = *mar*, frue = *marta*. Bibelselskapets nye prøveoversettelse, NTR, antyder i en fotnote at replikkvekslingen mellom Herren og Marta kan inneholde en liten ordlek og at Jesu tiltale både har med seg respekt og vennlighet, og kanskje et lite glimt i øyet.

v 41: du gjør deg strev og uro

Verbet *merimnaā* uttrykker både å ha omsorg for (Fil 2, 20) og bekymre seg for (Fil 4, 6). Her er verbet stillet sammen med *thorubazes-thai* – som betyr å lage uro, i passiv: *la seg uroe*. Marta lar seg uroe av bekymring/omsorg for gjesten. En del tekstvitner erstatter *thorubazes-thai* med *tyrbazein*. Det siste verbet synes å betegne den forvirrende, hensiktsløse uro. Ombyttet er vel en avskriverfeil foranlediget dels av likheten mellom de to verbene, kanskje også understøttet av avskriverens oppfatning av den situasjonen teksten beskriver: «Marta styrer og ståker.»

v 42: Hvor mye er nødvendig – og hva?

Om det er en lite betydningsfull variant til et av verbene i v 41, er det desto flere varianter til formuleringen i v 42 om hvor mye som er nødvendig. Bibelselskapets nye prøveoversettelse, NTR (som for øvrig er både morsom og lærerik lesning!) meddeler da også i en fotnote at den nøyaktige ordlyden i Luk 10, 42 er usikker, og at noen håndskrifter har «lite (el. få ting) er nødvendig.» Oversettelsen i NTR blir imidlertid som i NO: «Ett er nødvendig.» Se Nestles tekstutgave og likeså UBS-utgaven, som for øvrig kommer ut med hver sin anbefalte lesemåte.

Ifølge *Bruce Metzger* (A Textual Commentary, 1971 s. 153f) har de fleste variantene oppstått fordi en har oppfattet Jesu ord om det ene som et ord om *maten*. Så har en mildnet det

ved å erstatte «ett» med «lite» – og i noen tilfelle er de to lesemåtene kombinert med et katastrofalt resultat når det gjelder meningen, ifølge Metzger. Det gjør likevel inntrykk å se i tekstapparatet hvem som representerer disse variantene. Det står altså fast at ordlyden i v 42 er usikker, jeg merker meg ellers at både *Rengstorff* og *Grundmann* i sine kommentarer valgte nettopp den lengste teksten som underlag for sine oversettelser: «Lite er nødvendig eller bare ett.»

Om nå ordene ikke sikter til maten, hva sikter de så til? *Det ene nødvendige er at Jesus får tjene oss!* Det lar Maria ham gjøre, det gjør ikke Marta. Jeg sammenfatter med Regnstrorfs ord fra ATD: «Vi ærer Jesus på den mest fullkomne måten ved å ta imot hans tjeneste.» Gamle *Zahn* skriver at Martha «besværer seg kjærlighetsløst og uærbødig.» «Marta mente å ære Mesteren, Maria gjorde det.»

Teksten om forvaskingen i Joh 13 er en viktig kommentar til Lukas-teksten.

v 42: den gode del

Bakgrunnen for uttrykket kan være ordningen med at Levis stamme ikke fikk noen del av det lovede land, de skulle derimot tjene ved helligdommen – det var deres del. Se gjenklanger av dette i Salme 16, 5 og Salme 73, 26. Men *meris* kan imidlertid også bety «porsjon». *Voigt* antyder (i Die geliebte Welt, s 159) en alternativ og langt mindre høytidelig, men mer humoristisk tolkning: Mens Marta strever med maten og mottakelsen har Maria allerede fått den beste porsjonen, ikke fra husets frue, men fra Herren (se ovenfor til v. 40-41): ordet fra Gud selv. De som alene er nødvendig.

Sammenfatning og en liten refleksjon underveis til prekenen

Teksten har mange fasetter, Voigt skriver at fortellingen om Marta og Maria ikke er en idealscene der alt er rettet inn mot et enkelt poeng, men at den har mange aspekter på flere nivåer. Dermed går den også noe ut over kollektbønnens synsfelt («bekymringer og jag etter penger, eiendommer og andre forgiengelige ting»), samtidig som den svarer godt til ordene i Matt 6 om å søke først Guds rike og hans rettferdighet.

Det er nødvendig for oss å ta imot Jesu tje-

neste til liv og salighet. Jesus kom ikke for å tjenes, men for selv å tjene. Får han ikke tjene oss, har vi ikke del med ham. Derfor treffer Maria bedre enn Marta, når Jesus kommer på besøk. Så stort var det i Jesu jordelivs dager å høre Jesu ord at endog vanlige vertskapsplikter måtte komme i andre rekke. Usikkerheten i v. 42 bør holde oss fra å si at alt annet er *uvesentlig* i forhold til det ene nødvendige.

Fortellingen om Jesus på besøk hos Marta og Maria vekker mange følelser hos tilhørere og predikanter. Noen ergrer seg over Maria og kjenner seg støtt på Martas vegne. Noen ergrer seg over Marta og ønsker de var som Maria. Dette bør vi forholde oss til – i det minste under forberedelsen. Så bør vi nå lenger enn til det litt slagordpregede. Det er ikke gitt at Marta eller vi skal bli som Maria. Noen har strev og uro med mange ting som de ikke kan velge bort. (Det er lett å *moralisere* overfor bekymrede, og kollektbønnen tidlig i gudstjenesten kan gjøre vondt i mang en som er urolig for noe de slett ikke har valgt, eksempelvis helseproblemer hos barn, ektefelle eller foreldre.)

Alle trenger Jesus og hans tjeneste. Derfor er det viktig å sette *Jesus* i sentrum for vår utleggelse i prekenen; ikke de to søstrene, ikke fromhetstyper eller livsmønstre. Denne søndagen er det sikker mer enn én «Marta» i kirken – gi henne noe godt å ta med seg videre på vegen!

Til prekenen

Noe av dette kunne bli bygggestener i en preken:

Det Jesus sier, er til oss.
Han vil ha vår oppmerksomhet.

Da kan vi ikke si som den ensomme som tilbød seg gå ut for å lage kaffe på kjøkkenet mens presten holdt andakt i stuen. («Gjerne det, pastor – jeg går på kjøkkenet og stiller i stand kaffen så lenge!»)

Det er forskjell på brev. Noen legger jeg til side uåpnet med et sukk, andre åpner jeg med glede og forventning – det er brev fra noen jeg kjenner. Det er ord til *meg*.

Evangeliet om Jesus er et kjærlighetsbrev – Guds kjærlighetsbrev til deg.

Det Jesus sier, er det til oss.

Vi er heldige som får høre.

Ikke alle har hatt muligheten – ikke alle har muligheten.

Jesus sa at mange hadde lengtet etter å se ham før han kom og at disiplene var heldige.

Mange mennesker i dag opplever også at Jesus gjør dem frie og trygge.

Mange mennesker i dag lengter etter å høre evangeliet om Jesus. Derfor er vi heldige som kan høre Ordet. Det er godt at du er her i dag!

Maria satte seg på disippelplassen da Jesus kom. Maria fikk være disippel, selv om hun ikke var mann, Lukas forteller om flere kvinner som lærte av Jesus.

Jesus vil ha alle som disipler.

Jesus vil ha også deg som sin disippel – det er du døpt til å være.

På disippelplassen er det plass også for deg.

Jesus kom for å tjene, ikke for å tjenes

Marta forstår det ikke, og kritiserer både Maria og Jesus.

Noen har tenkt at Jesus snakket om mat i forbindelse med de ene nødvendige.

Kanskje kan vi og lære noe om å gjøre samværet om Jesus slik at ikke arrangementet rundt blir for tidkrevende, arbeidskrevende i forhold til hovedsaken.

Formene kan skifte – poenget er at Jesus får tale til oss, arbeide med oss, hjelpe oss.

Når Jesus taler til oss, lærer vi å tro, og vi blir annerledes.

Når Han får lære oss og tjene oss, ærer vi Ham rett. Jesus vil tjene deg – så du kan være Hans og tjene andre i Hans navn.

BIRGER H. FOSSUM
sokneprest i Trøgstad

Hentet fra LK nr. 14/2002av Kurt Hjemdal

17. søndag etter pinse

26. september 2004

Prekatekst: Luk 7,11–17

Job 19,25–27; Rom 8,18–23

Inngang:

I sin for øvrig fortreffelige roman «Simon og eiketærne» omtaler forfatteren Marianne Fredriksson en begravelse på følgende måte: «De laget den så storslagen at Karin ville ha vært flau, tenkte Klara der hun stod i kirken og hørte de håpløse kristne ordene: Av jord er du kommet, til jord skal du atter bli. Simon, som satt fast i sitt raseri, tenkte at det er ikke sant...for et liv er så uendelig mye mer enn noen spadetak med mold.» Jeg aner ikke om forfatteren har sovnet i timen, eller om hun bevisst har avskrevet den tredje setning: Av jorden skal du igjen oppstå. I hvert fall er det jo de ordene som reiser håpet og understreker at i den kristne tro er livet så uendelig mye mer enn noen spadetak med mold.

Denne sommeren var jeg igjen en tur innom den gamle brødremenighetsbyen Christiansfeld sør på Jylland. Og som alltid måtte jeg besøke «Guds-ageren», som de kalte kirkegården sin. Over porten inn står det: Det såes i forkrænkelighet. Og når man forlater kirkegården står det: Det oppstaar i uforkrænkelighet.

Det er dette sterke håp som møter oss denne søndag og som vi skal få lov å formidle til våre tilhørere: Jesus er herre over døden.

Teksten

Beretningen om Jesu oppvekkelse av enkens sønn fra Nain er særstoff hos Lukas. Alle de tre synoptiske evangelier forteller om hvordan Jesus gjør Jairus datter levende, og Johannesevangeliet forteller om Jesu oppvekkelse av Lasarus. Til sammen bekrefter disse beretninger at Jesus ikke bare helbredet syke, drev ut onde ånder og rensket spedalske, men også oppvakte døde. Rett nok var det bare tale om en utsettelse. De som ble gjort levende, måtte dø igjen, men alle tre beretninger peker frem mot Jesu oppstandelse og proklamerer Jesu makt i møte med døden.

Foran vår tekst fortelles om helbredelsen av

tjeneren til en romersk offiser, og disse to beretninger følger etter Lukas gjengivelse av Jesu bergpreken, det som er kalt Slettepreken. Evangeliet forkynnes både i ord og handling. Umiddelbart etter vår tekst møter vi beretningen om døperens tvil om hvem Jesus er. Når Jesus svarer med å vise til sine gjerninger, deriblant at døde står opp, er oppvekkelsen av enkens sønn med til å begrunne Jesu svar.

Nain lå ca 10 km sørøst for Nasaret og ca 40 km fra Kapernaum, og det er eneste gang denne byen er nevnt i NT. Som Jesus og hans følge kommer til byporten, støter de sammen med et likfølge på vei ut av byen til gravplassen som lå utenfor byen. På TV har vi sett hvordan døde den dag i dag legges på en bære eller bæres på skuldrene på vei til gravplassen. Her er altså ikke snakk om å legge den døde i kiste som hos oss.

Situasjonen er dypt tragisk. I tillegg til smerten i det å miste sin eneste sønn betyr hans bortgang for enken at hun har mistet hele sin sosiale trygghet. Det kan ikke bli verre. Det synes som om Lukas forutsetter at Jesus vet dette. I hvert fall understreker han Jesu medynk. Ordet som er brukt, *esplangknisthe*, er et sterkt uttrykk som også dukker opp hos Markus og Matteus, se f. eks. Mark 1,41; 6,34; 8,2; Matt 9,36; 14,14. Ifølge Barclay er det det sterkeste uttrykk som kjennes på gresk om medlidenskap og medfølelse. Det understreker Jesu omsorg og medynk.

Men Jesus har ikke bare omsorg. Han har også makt. Han støter baren og henvender seg til den døde. På et øyeblikk er situasjonen snudd fullstendig. Jesu ord skaper hva det nevner og er sterkt nok til å nå inn til den døde. På Jesu befaling blir han levende igjen og setter seg opp. Vakkert sier teksten: Jesus gav ham til hans mor. Det er ikke for å briljere Jesus gjør under, men for å trøste henne som sørger.

Underet gjør naturlig nok dypt inntrykk på de som er til stede og utløser takk til Gud, men også et vitnesbyrd om Jesus som minner om Sakarjas lovsang. Luk 1,68: Gud har besøkt sitt folk.

Interessant nok ligger Nain ikke langt fra Sjunem der Elisja i sin tid oppvekket en ung gutt fra døden, se 2 Kong 4,32–37. Dette kan ligge i bakgrunnen for folkets ord om en stor profet: Her er en ny Elisja! NB. Også i den beretning sies det at han gav gutten til moren.

Prekenen

Vi er på full fart mot høst når denne teksten møter oss. Vi ser allerede høsttegnene i naturen. Snart står trærne uten blad og de siste blomster faller. Også vi selv er på vei mot høst uansett alder. Igjen og igjen minnes vi om hvor skjørt et menneskeliv er. Noen korte år og så er døden der. Det er neppene noen i kirken som ikke har opplevd å miste en eller flere av sine kjære, og noen sitter kanskje nettopp nå i dyp sorg over en som er gått bort.

Selv har jeg dette året mistet en kjær svigermor som rett nok hadde nådd høy alder, men som var helt klar til det siste og satt inne med så mye kunnskap og livserfaring at vi måtte si det til hverandre når hun var gått bort: Hvor bittert at all denne kunnskap og alle disse erfaringer nå er borte for alltid. Vi syntes vi mistet så mye. Døden er bitter, også om den avdøde var gammel og mett av dage. Den setter uoverstigelige grenser og tar så mye fra oss.

Denne sommeren var vi på ferie i Frankrike, besøkte krigskirkegårder i Verdun og Normandiet, stod overfor dette uendelige spillet av unge menneskeliv på grensen til full utfoldelse, tatt bort på grunn av gale menneskers maktbegjær og selvtufoldelse. På så mange måter opplever vi dødens gru, kjenner sinnet og avmakten. Ja, for vi har intet å stille opp med i møte med dette ufrakommelige.

På denne dystre bakgrunn er det uendelig stort å møte ham som er sterkere enn døden. Derfor må denne søndagspreken bære i seg mye av påskemorgens jubel: Jesus lever og kaller oss til å leve med seg, ikke bare i tiden, men i evigheten. Livet er så uendelig mye mer enn noen spadetak med mold (se inngang). Oppstandelsen venter, og allerede her i tiden taler Jesus sitt «Stå opp» til små mennesker som ikke har noe å stille opp med overfor døden. I dåpen ble vi reist opp med Kristus til nytt og evig liv, Rom 6,3ff. Og mistet vi i vantrø og ulydighet kontakten med Gud, kaller han oss i evangeliet til nytt fellesskap med seg ved troen. Evangelieordet er et «Stå opp» til alle som hører. Ved nattverdbordet deler han oppstandelsens liv med oss, en forsmak på den kommende verden.

Der vi griper dette håpet, lyder det også til oss: Gråt ikke. Jo, naturligvis må vi gråte når vi mister og sørger. Men gråten er ikke det siste.

Det er håpets glede: En dag gjør Gud alle ting nye, en dag skal alle som har satt sin lit til Jesus, oppstå med ham til forløsningens herlighet.

I den sammenheng er det naturlig å understreke Jesu dype medynk, ikke bare med enken, men med alle som sørger. Den Jesus som møter oss i Det nye testamente, er ikke en fjern og upåvirkelig skikkelse, men et levende menneske som beveges i møte med menneskers sorg, som gråter ved Lasarus' grav, Joh 11,35, som bryr seg om alle som har mistet og bærer på sorgen over det. Denne søndag skal vi få lov å si det til tilhørerne: Han bryr seg om deg i din smerte, også om du ikke fikk tilbake den du har mistet, slik enken fikk.

Og han som bryr seg er ikke bare et varmt medfølende menneske. Han er Gud selv midt iblant oss. Det er sant: Gud har besøkt sitt folk, ja, besøker det nå, for å dele oppstandelsens virkelighet med det, nå gjennom ordet og sakramentene til tro, men en dag i synlig herlighet når han kommer igjen og oppretter sitt rike og for alltid tilintetgjør døden. I troen på den Oppstandne skal vi få lov å bære med oss Jobs bekjennelse: Jeg vet at min gjønløser lever.

Forslag til disposisjon:

På vei mot høst – i dødens jerngrep.

Det er en som har dyp medynk med deg i sorgens landskap.

I sin død og oppstandelse har han gjort opp med dødens brodd, synden, og beseiret døden. I troen på ham eier du levende håp om oppstandelse og evig liv.

KURT HJEMDAL
sokneprest i Kråkstad

FRA BISPEDØMMERÅDENE OG KIRKEDEPARTEMENTET

SØKERE TIL LEDIGE STILLINGER

Borg bispedømme

Sokneprest i Aurskog prestegjeld, Østre Romerike prosti i Borg bispedømme

Helge Ruud f. 06.05.48, Lier

Petter Lind f. 21.05.48, Oslo

William A. Bøhler f. 23.07.56, Iveland

Björg Elisabeth Oserud f. 17.06.57, Nordbyhaugen

Gudbjørn Birkeland f. 16.07.52, Gjetlum

Niels Christian Hjorth f. 20.12.45, Opppegård

Ragnar Aandstad f. 14.07.54, Årnes

En søker ønsker ikke sitt navn offentliggjort

LEDIGE STILLINGER

Sør-Hålogaland bispedømme

Sokneprest i Bindal prestegjeld i Sør-Helgeland prosti i Sør-Hålogaland bispedømme

Bindal prestegjeld omfatter Bindal kommune og er 1292 kv.km stort med ca. 1800 innbyggere. Folketallet går tilbake. Tidligere har primærnæringene stått sterkt i kommunen. I dag er industribedriften Bindalsbruket, fiskeoppdrett og servicenæring basis for sysselsetting i kommunen.

Prestegjeldet har to sokn, Vassås og Solstad. Fra presteboligen til Vassås kirke er det 3 km, og til Solstad kirke 45 km. Vassås kirke er fra 1733. Den gjennomgikk en omfattende restaurering i 1983, da den også fikk nytt orgel. Solstad kirke ble bygget i 1888 og er bra vedlikeholdt. Gudstjenestene er likt fordelt mellom de to soknene. Det er et bedehus i Solstad sokn. I Vassås sokn ligger Bindal sykeheim. Den er de senere år bygget ut med et tilstøtende bofellesskap og en ny sengeavdeling og trygdeboliger i 2004. I Solstad sokn er et godt utbygd eldrecenter. Institusjonene betjenes regelmessig av

sokneprest, diakon og organist.

Foruten kirkegårder ved de to kirkene er det fire hjelpekirkegårder.

I Bindal er det fem barneskoler, tre av dem er kombinerte barne- og ungdomsskoler. Det er fire barnehager i kommunen.

Soknepresten er eneprest i menigheten. Det er ellers tilsatt diakon i 50 %-stilling kombinert med 10 %-stilling som klokker. Organisten har 50 %-stilling. Kirketjener/graver er for tiden i 50 % av sin stilling. På kontoret er tilsatt kirkeverge i 60 %-stilling og sekretær i 40 % stilling.

I Vassås menighet er det et barnekor, og i Solstad menighet for tiden en barneklubb og ei barneforening. Det er flere misjonsforeninger tilknyttet indre- og ytre misjon. Menighetsrådene har felles diakonitvalg, dåpsopplæringsutvalg, solidaritets- og gudstjenesteutvalg og et kirkemusikalsk råd. Det er vedtatt lokale planer for diakoni, dåpsopplæring og konfirmantarbeid. Konfirmantundervisningen følger skoleåret, med konfirmasjon i slutten av mai. Bindal menighetsblad gis ut med seks nummer i året sammen med kommunebladet Båtsaumen.

Soknepresten har kontor på rådhuset. Prestekontoret er ved siden av kirkevergekantoret, og har nylig oppgradert EDB-utstyr med internt og bredbånd. Det forhandles med kommunen om et tilstøtende kontor for diakonen.

Presteboligen ligger på Terråk som er kommunesenteret med ca. 800 innbyggere. Boligen ble bygget i 1946, og ligger vakkert til med utsikt over fjorden. Presteboligen har en grunnflate på ca. 130 m². Boligen er bra vedlikeholdt, og ble malt utvendig sommeren 2003. Flere rom er pusset opp de senere år. I kjelleretasjen er det hovedinngang og to kontor rom med egen inngang og gjennomgang til hovedinngangen. Kjelleretasjen inneholder også kjølerom, vaskerom og wc. I 1.etasje er det kjøkken, spisestue, dagligstue med peis, wc, bad og to soverom. Det er også egen kjøk-

kenningang, og med et romslig tilbygg for brensel o. l. I 2. etasje er det fire soverom og to store kott. Det er elektriske panelovner i stuen samt vedovn i spisestuen.

Målformen er bokmål. Kvinner oppfordres til å søke.

Stillingen lønnes etter Statens regulativ og er plassert i lønnsplanet l.tr. 48-60. I tillegg kommer særlige regulativmessige godtgjøringer.

Skyssgodtgjørelse utbetales etter Statens regulativ. Pensjonsinnskudd i Statens Pensjonskasse.

Nærmere opplysninger om stillingen kan fås ved henvendelse til prosten i Sør-Helgeland på tlf. 75 02 24 88, eller ved å ringe Sør-Hålogaland bispedømmekontor – 75 54 85 50.

Søknad med CV, referanser, bekreftede vitnemål og attester sendes Sør-Hålogaland Bispedømmeråd, Tolder Holmers vei 11, 8003 Bodø innen 02.09.04.

Se også NL nr. 169 den 26.07.04, Aetats nettsider samt www.kirken.no/sor-haalogaland.

Sør Hålogaland bispedømme

Kapellan i Fauske prestegjeld i Salten prosti i Sør-Hålogaland bispedømme

Ønsker du eller dere å komme nordover?

Fauske prestegjeld omfatter Fauske kommune. Prestegjeldet har en samlet befolkning på ca. 10 000 og består av 3 sokn: Valnesfjord sokn (ca 2000), Fauske sokn (ca 7000) og Sulitjelma sokn (900).

Prestegjeldet har tre kirker: Fauske kirke, Valnesfjord kirke og Sulitjelma kirke. Fauske kirke har i dag gudstjeneste hver søndag, de to andre kirkene annen hver søndag.

Prestegjeldet betjenes av tre prester (soknepresten er også prost), kateket, to organister, kontorfullmektig i ca 1/2 stilling. Det er også prostipreststilling med sete i Fauske. Dessuten er det kirkeverge i full stilling med kontorfullmektig i 75 % stilling. Det er gode preste- og menighetskontorer i Menighetscenteret på Fauske. Fordeling av gudstjenester og kirkelige handlinger ordnes etter en fast oppsatt plan.

Kommunesenteret Fauske er et knutepunkt for buss- og togtrafikken i Nordland. Fra Fauske er det ca 60 km. til stiftshovedstaden Bodø, som

er knutepunkt for fly- og båttrafikken i fylket.

Kapellan vil ha hovedansvar for det kirkelige arbeidet i Sulitjelma sogn, men vil også ha oppgaver i andre deler av prestegjeldet i henhold til oppsatt plan. Kapellan vil ha et særlig ansvar for konfirmand- og ungdomsarbeid i Fauske og Sulitjelma i samarbeid med kateketen.

Sulitjelmadallen går inn fra Saltenfjorden. Tettstedet ligger ved et av landets fineste fjellområder. Her er rike muligheter for jakt, fiske og friluftsliv året rundt. 10 km fra tettstedet ligger Jakobsbakken fjellsenter, et gammelt gruvesamfunn som nå eies av Nors Luthersk Misjonssamband.

Foruten noen småbedrifter er de viktigste arbeidsplassene i Sulitjelma: Skolen, Sulitjelma helse- og sosisenter, Sulitjelma hotell og Salten Kraftsamband.

Kapellanen bor på Fauske. Boligen ligger i et etablert boligområde og er en moderne halvannen etasjes enebolig med full kjeller, bygd i 1985. Boligen har 155 m² boflate: I 1. etasje er det 3 soverom, bad (rehabilitert i 2002), toalett, kjøkken, gang og stue. I 2. etasje er det lavere takhøyde, og det er innredet ett større oppholdsrom og flere mindre boder / soverom. I deler av kjelleren er det innredet kjellerstue, vaskerom og boder. Garasje er bygd sammen med boligen. Tomta er i underkant av 1 mål, og med opparbeidet hage.

Prester med mindre enn 10 års tjenestetid kan få tilbud om Arbeidsveiledning (ABV). Målformen er bokmål i skole og kirke.

Stillingen avlønnes som kapellan i st. kode 0922 ltr. 40-56. I tillegg kommer regulative godtgjøringer. Pensjonsinnskudd i Statens Pensjonskasse. Det forutsettes at egen bil benyttes i tjenesten. Skyssgodtgjørelse utbetales etter til Statens reiseregulativ.

Nærmere opplysninger om stillingen kan fås ved henvendelse til Fauske kirkekontor, v/ prost Lars Bernhard Ølberg tlf. 75 60 10 80 eller til Sør-Hålogaland bispedømmekontor tlf. 75 54 85 50.

Søknad med bekreftede kopier av vitnemål, attester, referanser m.v. må være kommet Sør-Hålogaland bispedømmeråd, Tolder Holmers vei 11, 8003 Bodø i hende innen: 02.09.04.

Se også NL nr.169 den 26.07.04, aetats nettsider samt vår hjemmeside www.kirken.no/sor-haalogaland.

Nyhet fra Luther Forlag

*Magnus Malm***FOTSPOR I GLASSTRAPPEN**

I dag forenes teknologi og åndelighet i en utvikling som påvirker oss alle – på vei mot et liv uten grenser, kropp og samvittighet. Denne boken graver ned til røttene i den eldgamle gnostisismen og viser hvordan den fortsatt gjør seg gjeldende i vårt moderne informasjons- og kompetansesamfunn. Etter hvert vokser det fram et bilde av en annen vei å gå...

Kr.258,-

DE STUMME BILDENE

Om den livslange vandringen fra bilde til virkelighet. I alle relasjoner pågår det under overflaten et spill mellom ulike bilder, bilder som filtrerer virkeligheten for oss og i verste fall forvrenger den til farlige løgner. Denne boken handler om hvordan disse bildene blir til, hvordan de påvirker oss og hvordan vi kan hindre at disse bildene får fortsette å ha innflytelse på oss. Ikke minst handler boken om selvilde og gudsbilde. Bak disse bildene venter en betydelig mer spennende virkelighet...

Kr.248,-

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av rektor Halvor Nordhaug, professor Vidar L. Haanes, sokneprest Jan Otto Myrseth og instituttprest Berit Okkenhaug. «Fra bokfronten» redigeres av kapellan Morten Erik Stensberg. *e-post: tangenmenighet@sensewave.com*

REDAKSJON

Luthersk Kirketidende, Postboks 5144 Majorstua, 0302 Oslo.

Red. sekr.: Cand.theol. Tor Arne Berntsen

Tlf. 917 32 847

e-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende mottas med takk, og kan sendes til ovenstående e-post adresse, eller evt. pr. post til redaksjonen.

ABONNEMENT, ADRESSEENDRING O.L.:

Luthersk Kirketidende v/ Bjørg Gjelsvik,

Bok & Media AS Grensen 15 0159 OSLO.

Tlf. 22 00 87 70. Fax. 22 00 87 71.

e-post: bjorg.gjelsvik@bokogmedia.no

Pris kr. 490,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 550,- pr. år.

Kontonummer: 3000.14.73669

ANNONSEPRISER

Det er muligheter for følgende 6 annonsemuligheter i LK:

1. *1/2 kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 61 mm) kr 375,- +moms
2. *Kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 127 mm) kr. 615,- +moms
3. *Halvside* (Høyde 177 mm, bredde 61 mm) kr. 1090,- +moms
4. *Halvside* (Høyde 85 mm, bredde 127 mm) kr. 1090,- +moms
5. *3/4 side* (Høyde 130 mm, bredde 127 mm) kr 1700,- +moms
6. *Helside* (Høyde 177 mm, bredde 127 mm) kr. 1940,- +moms

ISSN 0332-5431

Kr 178,-

Robert van de Weyer

KELTISKE BØNNER

De kristne kelterne skilte ikke mellom religion og dagligliv. Bønnene i denne boken vitner om denne livsholdningen og inspirerer oss til å tro på og be til den Gud som har med alle ting å gjøre.

Aktuelt fra Luther Forlag

Luther Forlag

Besøk oss på: www.lutherforlag.no